

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням Вченої ради ДонДУВС
від 25 липня 2024 року,
протокол № 25

Голова Вченої ради

С. В. Вітвицький
Сергій ВІТВІЦЬКИЙ

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
для вступу на навчання для здобуття повної загальної середньої освіти
в Криворізькому ліцеї безпекового спрямування та
національно-патріотичного виховання
Донецького державного університету внутрішніх справ**

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму вступного випробування з історії України складено на основі навчальних програм з історії України для загальноосвітніх закладів освіти (6-9 класи), які затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698 та на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392.

Програму складено для кандидатів на зарахування, які вступають до Криворізького ліцею безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання Донецького державного університету внутрішніх справ у 2024 році на основі базової загальної середньої освіти для здобуття повної загальної середньої освіти.

Програма складається з пояснювальної записки, переліку тем, що виносяться на вступне випробування, вимог до рівня підготовки, критеріїв оцінювання та списку рекомендованої літератури.

Метою програми є перевірка знань хронології основних подій та процесів, які відбувалися в ході історії України, головних персоналій української історії, особливостей розвитку соціально-економічної, суспільно-політичної та релігійної сфери життя української нації, етапів розвитку, особливостей та видатних митців національної культури. У тому числі вступники мають продемонструвати такі уміння: правильно визначати дати історичних подій та хронологічні межі; правильно визначати відповідність історичних подій конкретним періодам; правильно визначати досягнення та здобутки конкретних історичних персоналій; правильно визначати причини і наслідки конкретних історичних подій та процесів; встановлювати прості причинно-наслідкові зв'язки.

Програма передбачає перевірку рівня сформованості насамперед історичної компетентності, до елементів якої належать:

хронологічна компетентність - уміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни і тяглість життя суспільства;

просторова компетентність – уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і природного довкілля;

інформаційна компетентність – уміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їх надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел;

логічна компетентність – уміння визначати і застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій та явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого та зіставляти різні його інтерпретації;

аксіологічна компетентність – уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного

часу чи відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Виникнення Русі-України.

Розселення літописних слов'янських племен на території сучасної України. Суспільство та господарство східних слов'ян. Сусіди східних слов'ян. Заснування міста Київ. Діяльність військово-торгових груп норманів-русів в Східній Європі. Осідання русів на Середньому Подніпров'ї. Виникнення киеворуської державності. Руські князі/княгиня середини IX - X ст.: між легендами та історією.

Тема 2. Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.

Правління руських князів наприкінці X – у першій половині XI ст. Впровадження християнства. «Руська правда». Влада. Суспільний устрій. Господарство. Повсякдення. Села. Міста. Ремесла. Торгівля. Релігійне життя. Культура.

Тема 3. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.

Поліцентричність руської державності в другій половині XI – першій половині XIII ст. Вишгородський, Любецький, Уветицький (Витичівський) з'їзди князів та їхні рішення. Київське, Чернігівське Переяславське, Волинське і Галицьке князівства в середині XII – першій половині XIII ст.: політичне і соціально-економічне життя. Культура Русі-України в другій половині XI – першій половині XIII ст. Кочові народи степів України X – XIII ст. Крим у складі Візантійської імперії.

Тема 4. Волинь і Галичина кінця XII – середини XIII ст. Волинсько-Галицьке князівство («держави Романовичів») середини XIII–XIV ст.

Волинь і Галичина в кінці XII – середині XIII ст. Утворення Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»). Походи монголів на Русь. Особливості підпорядкування Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів») та інших князівств Русі-України Монгольській імперії (улусу Джучі/Золотій Орді). Спроби організації антимонгольської коаліції. Відновлення влади Романовичів на Волині та в Галичині. Коронування Данила Романовича. Волинь і Галичина за наступників короля Данила. «Вигасання» династії Романовичів та боротьба претендентів на її спадщину. Релігійне життя. Культура Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»).

Тема 5. Руські землі в складі сусідніх держав (середина XIV – початок XVI ст.). Кримське ханство.

Особливості державних устроїв Великого князівства Литовського, Польського королівства. Формування шляхетського стану. Привілеї для шляхти в Польському королівстві та привілеї великого князя Казимира IV 1447 р. для

землевласників Великого князівства Литовського. Права шляхти та її роль як політичного народу в становій державі. Суспільні відносини на теренах сучасної України в XIV – XV ст. Сільське господарство. Міста, магдебурзьке право. Ремесла і торгівля. Релігійне життя. Культура (політична/повсякденна) українських земель як система цінностей. Пам'ятки культури. Держава Феодоро в Криму. Утворення Кримського ханства. Суспільний устрій та культура ханства.

Тема 6. Землі України в XVI – першій половині XVII ст.

Статус українських земель у складі Польського королівства, Великого князівства Литовського, Священної Римської та Османської імперій, Великого князівства Московського / Московського царства, Молдавського князівства в першій половині XVI ст. Конфлікти Великого князівства Литовського з Великим князівством Московським. Реформування Польського королівства та Великого князівства Литовського (початок – 60-і рр. XVI ст.). Лівонська війна. Акт Варшавської конфедерації та «Генріхові артикули». Війни Речі Посполитої з Московським царством у першій третині XVII ст. Землі Русі-України в Речі Посполитій. Суб'єктність українських воєводств та концепція Русі як третього члена Речі Посполитої. Множинні ідентичності. Соціальна структура населення українських земель у XVI – першій половині XVII ст. (стани: шляхта, міщани, духовенство, селяни). Шляхетське судочинство. II Литовський (Волинський) статут та III Литовський статут для Великого князівства Литовського. Елементи самоврядування. Міста як простір взаємодії різних станів, етнічних і релігійних груп. Господарське життя міст: цехи, торгівля.

Тема 7. Становлення українського козацтва (XVI – перша половина XVII ст.)

Походження українського козацтва. Козацькі степові та прикордонні спільноти. Запорозька Січ. Реєстрове козацтво. Становлення козацького стану. Походи запорозьких козаків на володіння Кримського ханства та Османської імперії. Запорозько-кримський договір 1624 р. Участь запорозького та реєстрового козацтва у війнах Речі Посполитої. Козацькі повстання. Козаки в боротьбі за відновлення прав православної церкви. Ідентичність та політична культура козаків.

Тема 8. Козацька революція середини XVII ст. I війна за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст.

Передумови і причини козацької революції. Козацько-кримський союз. Події 1648 р. Події 1649 р. Зборівський договір. Події 1650–1651 рр. Берестецька битва. Білоцерківський договір. Батозька битва. Жванецька облога. Зовнішня політика: у пошуку союзників (Московське царство, Османська імперія, Молдавське князівство, Шведське королівство). Українсько-московський договір 1654 р. Гадяцька угода. Московсько-українська війна. Конотопська битва. Передумови, причини і перебіг «Руїни». Внутрішня боротьба за владу та впливи. Розкол козацької держави. Посягання

Московського царства на її суверенітет. Спроби об'єднання Лівобережної та Правобережної Гетьманщини. Козацька Україна в системі міжнародних відносин.

Тема 9. Козацька Україна (Гетьманщина) другої половини XVII – початку XVIII ст.

Модель і структура козацької держави: територія, устрій, військо, судочинство. Зміна політичної еліти (зі шляхетської на козацьку). Соціальні групи в середовищі козацтва. Особливості козацького господарювання. Правове і соціальне становище селянства, його категорії. Міста і їхні спільноти, практики самоврядування. Міське господарство. Етнічні та релігійні групи. Становище православної церкви та її духовенства. Правобережне козацтво. Слобідська Україна. Запорозжя (Військо Запорозьке Низове).

Тема 10. Україна та ранньомодерні імперії XVIII ст.

Гетьманщина в період Івана Мазепи та спроба усамостійнення. Конституція Пилипа Орлика. Нова Січ. Спроба реформування Гетьманщини за урядування Данила Апостола і Кирила Розумовського. Остаточна ліквідація Росією політичної та адміністративної автономії Гетьманщини і Слобідської України. Ліквідація Росією Запорозької Січі. Політична культура козацької старшини, «Історія русів» як її квінтесенція. Втручання Російської імперії у внутрішні справи Речі Посполитої, поступова втрата нею політичного суверенітету. Конфесійне питання як формальний привід для втручання (шляхетські конфедерації та «Коліївщина»). Гетьманщина як частина Речі Посполитої. «Перезаселення» українських земель і ліквідація правобережного козацтва. Опришківський рух. Гайдамаки. Греко-католицька церква як ресурс української ідентичності. Українські території як вузол протиріч між Російською та Османською імперіями. Становище Кримського ханства і його анексія Російською імперією. Імперська політика Росії щодо Півдня України. Становище Закарпаття. Закарпатські русини в загонах опришків і куруців. Руси-українці під владою молдавських господарів.

Перший поділ Речі Посполитої як відповідь імперій на спроби модернізації держави королем Станіславом-Августом Понятовським у союзі з по-реформаторськи налаштованою шляхтою. Чотирилітній сейм та спроби відновлення політичного суверенітету. Конституція 3 травня 1791 р. Зміни в приналежності західноукраїнських земель та Правобережної України. Розвиток української культури другої половини XVII – XVIII ст.

Тема 11. Українські землі в складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Нові російські порядки: імперське освоєння українського простору. Козацтво після ліквідації Запорозької Січі та Гетьманщини. Чиновницький апарат у відносинах з центральною імперською владою і місцевим населенням.

Французько-російська війна 1812 р. та плани Наполеона I щодо Східної Європи. Українські ополченські полки в російській армії та мешканці України на боці Наполеона I в легіоні Яна Домбровського. Соціальні та економічні зміни: криза кріпосницької системи, розмивання станових перегородок. Шляхетсько-дворянська верства. Життя сільської громади. Міщани: ремісники, торговці, підприємці. Початок індустріальної революції. Нова модель соціально-економічного розвитку Півдня України. Порто-франко Одеси. Початок українського національного руху («національне відродження»): козацько-старшинський етап. Асимілятори і традиціоналісти. Новгород-Сіверський гурток автономістів. Харківський осередок українського руху. Формування сучасної національної ідентичності. Нове покоління українських патріотів: Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко Кирило-Мефодіївське братство та ідея всеслов'янської республіки-федерації. Нації та націоналізм у сприйнятті людей XIX століття. Політичне та етнічне розуміння нації. Соціальні та політичні рухи. Польське повстання 1830–1831 рр. і його наслідки для України. «Українське питання» в баченні російської влади й громадськості.

Ліквідація Греко-католицької церкви в Російській імперії.

Тема 12. Українські землі в складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Адміністративно-територіальний устрій українських регіонів у складі Австрійської імперії. Соціальний та етнічний склад населення. Організація імперської влади. Реформи Марії Терезії та Йосифа II. «Освічений абсолютизм». Початки українського національного руху в Австрійській імперії. Закарпатські «будителі». Товариство галицьких греко-католицьких священників. Національна діяльність Греко-католицької церкви. Гурток «Руська трійця». Дискусія про абетку (кирилиця чи латиниця) в Галичині. «Весна народів» та суголосні їй події в Галичині, Буковині й Закарпатті в 1848–1849 рр. Скасування панщини. Перша політична організація українців – Головна Руська рада – та її національна програма. Газета «Зоря Галицька». Українці в австрійському парламенті.

Тема 13. Повсякденне життя та культура українця XVIII – першої половини XIX ст.

Повсякденне життя сільського і міського населення. Сільська та міська забудова (приватний і громадський простори). Житло і побут дворян (шляхтичів), купців, міщан, селян. Одяг. Гігієна. Емансипація селянства. Становище жінки. Умови розвитку освіти й культури в Україні. Імперська політика в галузі освіти й науки. Університети в Україні (Львівський, Харківський, Київський): освітнє, наукове, соціальне та політичне призначення. Елітарні навчальні заклади університетського типу: Кременецький ліцей, Рішельєвський ліцей в Одесі, Ніжинська гімназія вищих наук князя Безбородька. Інтелектуальні співтовариства.

Становлення сучасної української літературної мови. «Енеїда» Івана Котляревського – перший твір нової української літератури. Націєтворча роль

літературних та історичних праць. Теми та образи української романтичної літератури та історичної белетристики. Тарас Шевченко і його «Кобзар». Музика, театр, образотворче мистецтво та архітектура у світлі культурно-мистецьких течій класицизму і романтизму та розвитку національного руху. Національно-культурне життя поляків, росіян, євреїв, німців, кримських татар на теренах України. Єврейські «штетли».

Тема 14. Українські землі в складі Російської імперії в другій половині XIX ст.

Україна в контексті міжнародних політичних подій середини XIX ст. Східна (Кримська) війна 1853 – 1856 рр. як поштовх до реформ у Російській імперії. Українці у Східній (Кримській) війні. Ліквідація кріпацтва та реформи 1860 – 1870-х рр. Модернізація промисловості й сільського господарства. Торгівля. Втягнення підприємств України в імперський ринок. Урбанізація. Будівельна лихоманка. Зміни в транспортному сполученні: пароплавні компанії і розбудова залізничної мережі. Зміни в соціальній структурі населення. Становлення української інтелігенції. Розширення сфери застосування найманої праці. Формування робітництва. Труднощі адаптації селян до міських умов життя. Українські підприємці. Взаємини між підприємцями і найманими робітниками. Український національний рух: академічно-громадівський етап. Хлопомани і громадівський рух. Київська громада. Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Молоді громади. «Братство (Братерство) тарасівців». Ідейні основи українського руху: Володимир Антонович і Михайло Драгоманов. Реакція російської громадськості й імперської влади на розвиток українського руху: Валуєвський циркуляр і Емський указ. Польський, єврейський та кримськотатарський рухи в Україні. Польське повстання 1863 – 1864 рр. та його наслідки для поляків і українців. Громадсько-політичне та культурне життя єврейського населення. Сіонізм. Кримськотатарське національне відродження.

Тема 15. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.

Зміни в політичному становищі західно-українських регіонів у зв'язку з перетворенням Австрійської імперії на Австро-Угорську, запровадженням конституційно-парламентського устрою та децентралізацією. «Українське питання» в політиці австрійської влади. Національно-політичні й культурні течії в українському русі Галичини і Буковини: русофіли («москвофіли») і народовці («українофіли»). Гасло «органічної праці». Налагодження контактів Київської громади з галицькими народовцями. Зародження ідеї «соборної України». Радикальний рух у Галичині. Зростання української політичної активності. Українсько-польське суперництво в Галичині. Українське представництво в Галицькому сеймі та австрійському парламенті у Відні. Народовська політика «нової ери». Утворення політичних товариств і політичних партій. Особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських регіонів. По-реформені

(після скасування панщини в 1848 р.) зміни в становищі селянства. Нафтова промисловість Дрогобиччини. Кооперативний рух. Трудова еміграція.

Тема 16. Україна початку ХХ століття перед викликами модернізації.

Населення України на початку ХХ ст. Індустріальна модернізація. Міста як осередки великого підприємництва, торгівлі та фінансів. Економічна криза 1900–1903 рр. Розвиток монополій. Регіональна спеціалізація промисловості й сільського господарства. Проведення в Україні столипінської аграрної реформи. Переселенські рухи. Український національний рух: політичний етап. Радикалізація руху. Автономістська й самостійницька течії в національному русі. Розбудова політичних партій. Утворення національних організацій культурно-освітнього та військово-спортивного спрямування. «Націоналізація» селянства. Консолідація української нації. Українці в Російській революції 1905–1907 рр. Боротьба українців за реформу виборчої системи в Австро-Угорській імперії. Українське представництво в російській Державній думі та австрійських парламентських установах – Галицькому сеймі і Державній раді. Український національний рух і його опоненти в умовах пореволюційної (столипінської) реакції 1907–1914 рр. Товариство українських поступовців. Посилення імперського тиску з боку російської влади. Діяльність чорносотенців. Антиєврейські погроми. «Справа Бейліса».

Тема 17. Повсякденне життя та культура України в середині ХІХ – на початку ХХ ст.

Повсякдення села та міста. Громада як форма організації сільського населення, відмінність української сільської громади від російської общини. Заняття та умови праці селян і містян. Дозвілля й розваги. Зовнішній вигляд мешканців села і міста. Етнічне й конфесійне розмаїття міського населення. Урізноманітнення форм і напрямів освіти: гімназій на освіта, поява навчальних закладів технічного профілю, приватні навчальні заклади. Боротьба за створення українського університету у Львові. Розвиток наукових досліджень. Наукові товариства. Реалізм другої половини ХІХ ст. як світоглядна і культурно-мистецька течія. Український модерн і ранній модернізм (авангардизм) зламу ХІХ - ХХ ст. у літературі, образотворчому мистецтві, архітектурі. Поява будівель громадського призначення: вокзали, криті ринки, театри. Меценатство.

3. ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Вступне випробування з «Історії України» проводиться у формі складання тестів, робота над якими триває одну астрономічну годину (60 хвилин).

Загальна кількість завдань тесту – 36. Завдання має основу та чотири варіанти відповіді, з яких лише один правильний.

Тестові завдання, які складають структуру вступних випробувань, містять фактологічний матеріал, що вивчається відповідно до програми з історії України та ґрунтується на набутих знаннях та уміннях кандидатів на зарахування під час здобуття базової загальної освіти.

Тестові завдання, які пропонуються на вступних випробуваннях, містять раніше вивчені знання фактичного матеріалу (дати основних історичних подій, межі історичних періодів і процесів, роки життя видатних персоналій вітчизняної історії; хід подій історичних процесів на теренах сучасної України та деяких прилеглих територій; окремі факти, які відповідають програмі), а також певні навички та уміння, які були сформовані під час навчання у загальноосвітній школі (виділення передумов історичних явищ та процесів; визначення та формування наслідків; встановлення простих причинно-наслідкових зв'язків).

4. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Схема оцінювання завдань вступного випробування (тестування) з історії України. Завдання з вибором однієї правильної відповіді.

Оцінюють у 0 або 1 бал: 1 бал, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь або відповіді на завдання не надано.

Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання тесту з історії України – 36.

При складанні тестових завдань кандидати на зарахування повинні знати:

- основні історичні події, їх дати або хронологічні межі;
- персоналії найбільш видатних суспільно-політичних та культурних діячів, роки їхнього життя, основні досягнення;
- хід подій головних історичних процесів, які мали прямий і безпосередній вплив на розвиток української нації, її державності та культури;
- особливості розвитку національної культури, ті культурні цінності, які становлять основу національної окремішності та ідентичності українського народу.

Кандидати на зарахування повинні вміти:

- правильно визначати дати історичних подій та хронологічні межі;
- правильно визначати відповідність історичних подій конкретним періодам;
- правильно визначати досягнення та здобутки конкретних історичних персоналій;
- правильно визначати причини і наслідки конкретних історичних подій та процесів;
- встановлення прості причинно-наслідкові зв'язки.

Методика проведення вступного випробування охоплює такі обов'язкові етапи:

- проведення консультації перед початком вступного випробування, під час якої кандидатам на зарахування доводяться особливості складання вступного випробування у тестовому форматі пропонується обрати із трьох конвертів, у яких містяться варіанти тестових завдань, для подальшого забезпечення друку достатньої кількості варіантів із тестовими завданнями;
- проведення інструктажу щодо правильного заповнення бланку для відповідей;

- отримання кандидатами на зарахування варіанту із тестовими завданнями та бланка для відповідей;
- розв'язання кандидатами на зарахування тестових завдань шляхом відмітки однієї правильної відповіді;
- повернення кандидатами на зарахування варіанту із тестовими завданнями та бланка з відповідями.

Система оцінювання результатів вступного випробування

Рівень знань	Кількість правильних відповідей	Оцінка за 12-бальною шкалою
початковий (недостатній)	1	1
	2	
	3	
	4	2
	5	
	6	
	7	3
	8	
	9	
середній	10	4
	11	
	12	
	13	5
	14	
	15	
	16	6
	17	
	18	
достатній	19	7
	20	
	21	
	22	8
	23	
	24	
	25	9
	26	
	27	
високий	28	10
	29	
	30	
	31	11
	32	
	33	

	34	12
	35	
	36	

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко О. Д. Історія України: підручник / О. Д. Бойко. 4-те видання, доповнене. К.: Академвидав, 2022. 702 с.
2. Бойко О. Д. Історія України: навчальний посібник. 3-тє видання доповнене. К.: Академвидав, 2023. 560 с.
3. Земерова Т. Історія України. Таблиці та схеми. Тернопіль, 2021. 432 с.
4. Кульчицький С. В., Мицик Ю. А., Власов В. С. Історія України (довідник). Київ: Літера, 2022. 544 с.
5. Мицик Ю. А. Історія України: навчальний посібник. Київ: Кліо, 2021. 680 с.
6. Світлична В. В. Історія України: навчальний посібник . К.: Каравела, 2021. 384 с.
7. Сорочинська Н. Історія України. Комплексне видання для підготовки до ЗНО. Київ, 2023. 530 с.

INTERNET-РЕСУРСИ

1. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
2. <http://www.lib.com.ua/>
3. [http://mirslovarei.com\(www.testportal.gov.ua](http://mirslovarei.com(www.testportal.gov.ua)
4. <http://testzno.com.ua>